THE MYTH OF THE ANDROGYNOUS BEING. PERSPECTIVES

Gavril Vasile BĂBAN
PhD Candidate, Technical University of Cluj-Napoca, Nord University Center, Baia Mare

Abstract: The myth of the androgynous being is one that brings forward one of humanity´s deepest desires, that of experiencing the perfect love. Regardless of all the changes that accompanied the evolution of the human race, we still long to find our soul mate and to somehow recover our long lost privileges.
Therefore, the androgyne being is a symbol of love and hope, a concept still very much alive today, maybe because we need to dream in order to live.

Keywords: androgyne, myth, idealized love, soul mates, energy.

Idealul iubirii perfecte este unul universal, profund uman şi, implicit, neschimbat, în pofida uluitoarelor progrese ale omenirii. Omul visează în continuare la iubirea deplină, văzută ca mod ultim de cucerire a fericirii. Această relaţie idealizată este văzută ca superioară şi aproape imposibil de găsit, raportat la relaţiile efemere considerate, de cele mai multe ori, forme de compromis.

Chiar şi în context actual, mitul cel mai reprezentativ pentru ilustrarea conceptului de suflete pereche rămâne, fără îndoială, cel al androginului – fiinţă care reuneşte ambele sexe şi care este, astfel, simbolul întregului. Modul în care androginul este descris diferă – poate fi prezentat ca hermafrodit, reprezentat fie în plan vertical, caz în care jumătatea dreaptă a corpului (de exemplu) este feminină, iar cealaltă are caracteristici masculine, fie în plan orizontal, în care jumătatea superioară a corpului aparţine unui sex, iar jumătatea inferioară are atributele celuilalt. În alte cazuri, androginul este descris ca fiind compus din două persoane lipite una de cealaltă, care formează astfel un singur trup.

Este de reţinut, însă, că deşi cele două concepte – androgin şi hermafrodit – nu au întotdeauna exact acelaşi înţeles în context contemporan, acestea fac referire la forme de reconciliere a contrariilor şi de îmbinare a celor două tipuri de energi – masculină şi feminină (sau intuitivă şi raţională, în termeni folosiţi de psihologii care evită asocierea celor două tipuri de energie şi gândire cu sexul). Prin urmare, trebui subliniat faptul că androginul şi/sau hermafroditul nu sunt doar o unire a celor două sexe, ci şi unirea unor energii complementare.

În „Dicţionarul de simboluri şi arhetipuri culturale", Evseev defineşte androginul ca fiind „simbolul nediferenţierii originare, al ambivalenţei, armonizării şi contopirii contrariilor, totalităţii, autarhiei, plenitudinii, al unităţii divine"[1], iar în lucrarea *Androgyny: Toward a New Theory of Sexuality*, June Singer defineşte, la rândul său,

[1] Ivan EVSEEV, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Ed. AMARCORD, Timişoara, 1994, p. 16;

androginul ca arhetip al psihicului uman, entitate care cuprinde în sine cele două sexe şi care încapsulează o extraordinară energie creatoare:

„In its broadest sense, androgyny can be defined as the One which contains the Two; namely the male (andro), and the female (gyne). Androgyny is an archetype in the human psyche, it continually represents itself in myths and symbols which have the capacity – ig recognized and invoked – to energize the creative potentcy of men and women in ways that most people hardly imagine today."[2]

Androginul este o figură arhetipală. Mircea Eliade notează că „androginul, de altfel, nu e decât o copie după tipul ideal al zeului. Divinitatea ea însăşi este androgină, pentru că divinitatea totalizează contrariile"[3]. În acest mod se explică profunda nostalgie a regăsirii sufletului pereche – prin refacerea arhetipului se vizează întoarcerea la starea originară de fericire. Practic, căutându-l pe celălalt nu facem decât să ne căutăm pe noi, încercând să ne recompunem sau, aşa cum afirmă Platon în „Banchetul", „dragostea nu este decât dorinţa noastră pătimaşă de a fi din nou întregi".

În perspectiva lui Karen Massetti – Miller, omul a observat încă de la început polaritatea masculin – feminin reprezentată de cele două sexe şi a fost convins că în timpuri demult uitate nu a existat nici un fel de diviziune sexuală, „that man and woman (symbolizing the dual aspects of mind and nature) existed as one complete, resolved unit"[4]. În plus, autoarea susţine că în culturile estice unitatea completă la care face referire este atribuită zeilor creatori, care au trebuit să se separe pentru a da naştere universului.

Pe de cealaltă parte, aşa cum observă Joseph Campbell, în miturile vestice Creatorul rămâne întreg, separarea fiind atribuită creaturilor (aşa cum este cazul cuplului Adam şi Eva din tradiţia iudeo-creştină).

Conceptul de androgin se regăseşte, în forme asemănătoare, în majoritatea miturilor şi credinţelor religioase – poate fi identificat în texte din Mesopotamia, dar şi din spaţiul Indo-European, în povestirile aborigenilor din Australia şi ale triburilor de pe continentul african, dar şi în mituri din cele două Americi. Caracterul androgin este considerat adesea un privilegiu, astfel că zeii (de regulă cei supremi) sunt percepuţi ca fiind androgini, acesta fiind şi un mod de a explica apariţia/existenţa celor două sexe.

„The creative potential of the androgynous fusion is often communicated through mythic and religious symbolism. Mythological images often implie that holiness is hermaphroditic (androgyny in phisical form), for if holiness is wholeness, the complete human being is at once male and female."[5]

---

[2] June Singer, *Androgyny: Toward a New Theory of Sexuality*, Anchor Press, 1976;
[3] Mircea ELIADE, *Mitul reintegrării*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003, p. 65
[4] Karen Massetti – Miller, „Symbols of Sexual Separation and Androgyny in Myth and Religion", 1982, California, p. 6, https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED221453.pdf (data accesării: 01.10.2021);
(t.n.: „bărbatul şi femeia, simbolizând aspectele duale ale minţii şi ale naturii, au existat în unitate completă")
[5] *Ibidem*, p. 9;
(t.n.: „Potențialul creator al fuziunii androgine este adesea comunicat prin simbolismul mitic și cel religios. Imaginile mitologice sugerează adesea faptul că divinitatea este hermafrodită (androginul în formă fizică), iar dacă divinitatea este completă, atunci şi fiinţa umană completă este simultan bărbat şi femeie.")

Prin urmare, sunt frecvente reprezentări ale diverselor divinităţii sau fiinţe superioare ca fiind simultan de sex masculin şi de sex feminin.

De exemplu, în Rig-Veda este menţionat zeul Dyavaprithivi, considerat una dintre cele mai vechi figuri androgine din spaţiul Indo-European. Acesta se simte singur şi îşi doreşte o pereche ce apare tot din el, dar din cauză că îşi dublează dimensiunile cade şi cele două jumătăţi se separă, devenind soţ şi soţie.

„In the beginning this world was Soul [ātman] alone, in the form of Purusa [the Man]. He had no joy, and desired a second. Now he was as large as a woman and a man in a close embrace, and so he caused his self to fall into two pieces, which became a husband and wife. Therefore it is said, *Oneself is like a half-fragment*."[6]

De altfel, aşa cum arată şi Wendy Doniger O'Flaherty în lucrarea *Women, Androgynes, and Other Mythical Beasts*, majoritatea figurilor androgine din miturile indiene sunt, la bază, de sex masculin – bărbaţi care au posibilitatea de a da naştere la fel ca femeile. Unul dintre exemplele oferite de autoare este cel al zeului Prajapati „a well-known male god, who is suddenly endowed with a womb and breasts"[7]. Este de interes, însă, că transformările şi actele creatoare unilaterale de acest tip sunt rezervate bărbaţilor, nefiind identificate şi cazuri în care o persoană de sex feminină să fie brusc înzestrată cu organe genitale masculine şi să dobândească posibilitatea de a se reproduce singură.

„On the other hand, it does not happen that some woman or goddess suddenly finds herself endowed with a phallus or, to her surprise and ours, becomes able to produce children all by herself."[8]

Karen Massetti – Miller oferă un exemplu din iconografia budistă – aceasta face referire la Bodhisattvas (fiinţe iluminate, care îşi amână intrarea în paradis pentru a încerca să îi ajute şi pe alţii să atingă aceeaşi stare), care sunt adesea ilustraţi ca fiind hermafroditi. Autoarea îl menţionează pe Bodhisattva Avalokiteshvara (una dintre cele mai populare figuri din legendele budiste, reprezentând compasiunea şi mila), care deşi are un nume masculin apare în formă (aproape) feminină.

Una dintre figurile mitologiei greceşti, fiul lui Hermes şi al Afroditei, Hermafrodit, este emblematic pentru imaginea fiinţei care întruneşte ambele sexe. Probabil că una dintre primele surse care prezintă această istorisire este lucrarea lui Ovidiu „Metamorfoze", în Cartea IV. Pretextul istorisii este cel de a explica motivul pentru care

---

[6] Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad 1.4.3–4 citat în „Androgynes" în *Encyclopeida.com*, https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/androgynes (data accesării: 01.08.2021);
(t.n.: „La început în lume era doar sufletul singur, sub forma unui bărbat. El însă nu avea nici o bucurie şi îşi dorea o pereche. Apoi a devenit mare cât o femeie şi un bărbat într-o strânsă îmbrăţişare, astfel că a căzut şi s-a desfăcut în două părţi, care au devenit soţ şi soţie. Astfel se spune că *Unul este doar jumătate*.")

[7] Wendy Doniger O'Flaherty, *Women, Androgynes, and Other Mythical Beasts*, University of Chicago Press, Chicago, 1980, p. 28;
(t.n.: „un zeu bine-cunoscut, care este brusc înzestrat cu sâni şi pântece")

[8] *Ibidem*, p. 28;
(t.n.: „Pe de cealaltă parte, nu se întâmplă ca vreo femeie sau vreo zeiţă să descopere că a fost dintr-o data înzestrată cu un falus sau că, spre surprinderea ei şi a noastră, poate produce copii de una singură.")

apele râului Salmacis sunt considerate nefaste (se afirmă că râul în cauză ar avea proprietatea de a-i efemina pe cei care se scaldă în el).

Textul descrie cum nimfa Salmacis (care este una aparte, considerată rebelă întrucât nu își îndeplinea sarcinile) se îndrăgsotește de un tânăr frumos, dar a cărui origine nu este menționată chiar de la început. Ulterior aflăm că tânărul adolescent este fiu de zei, părinții săi fiind Hermes și Afrodita. Acesta se scaldă în apa aflată în mijlocul unei păduri, când este abordat de nimfa care își declară dragostea pentru el. La propunerea lui Salmacis, tânărul chiar roșește (fiind în acest fel subliniată inocența sa), dar „roșeața feței îl făcea și mai frumos", amintind de „culoarea merelor ce atârnă în pomii bătuți de soare". Hermafrodit reufză, însă, avansurile nimfei și amenință să plece – „Încetează, sau fug și te las singură în aceste locuri". Salmacis se preface că renunță, dar nu face decât să se ascundă în apropiere și să îl privească în timp ce el înoată. Nimfa „arde de dorința îmbrățișării", se dezbracă și sari în valuri, unde „se prinde de tânăr cu toată împotrivirea lui".

Pe măsură ce el se luptă să scape, ea „îl înlănțuie ca un șarpe (...) sau ca iedera care de obicei se împletește în jurul trunchiurilor lungi sau, în sfârșit, ca o caracatiță care ține dușmanul prins sub apă, întinzându-și din toate părțile brațele pentru a-l înlănțui."

În această stare, Salmacis le-a cerut zeilor să o unească pentru totdeauna cu fiul lui Hermes, iar zeii i-ar fi ascultat dorința. Astfel, cei doi au fost uniți într-un singur trup și s-a considerat că a apărut un al treilea sex.

„Nimfa știa că în apă tînărul nu era o pradă care să-i scape, și lipindu-se de el îi spuse: Eşti crud, dar zădarnic te-i zbate; Nu-mi vei scăpa; o zei, niciodată nu vină ziua menită să ne despartă pe unul de altul!. Zeii i-au împlinit rugămintea, au împreunat cele două trupuri, îmbrățișarea lor strînsă păstrînd o singură formă-ndoită; / N-o poți numi nici bărbat nici femeie, căci pare că este / Și una și-alta, nici una, nici alta."

La rândul său, Platon vorbește despre femei (fiice ale pământului) și bărbați (fii ai lunii), dar și despre un al treilea fel de ființă umană, una care reunește ambele sexe (progenituri ale lunii), de unde și denumirea de androgin – din punct de vedere etimologic, cuvântul fiind compus din termenii care înseamnă *bărbat*, respectiv *femeie*. În *Banchetul*, Platon subliniază ca astfel de ființe au trăit cu mult timp în urmă – practic gânditorul elen afirmă certitudinea existenței lor la un moment din istorie, însă nu oferă indicii cu privire la o fixare a lor pe axa temporală.

„Iată, cândva, demult, noi nu eram alcătuiți cum suntem acum, eram cu totul altfel. În primul rând, oamenii erau de trei feluri, nu de două ca acum, de fel bărbătesc și de fel femeiesc, ci și de un al treilea fel, care era părtaș la firea fiecăruia dintre cele două. Însă din acesta a rămas doar numele, ființa lui a pierit din lume. Făptura aceasta omenească din vremurile acelea era un bărbat-femeie, un androgin, iar alcătuirea lui, ca și numele, ținea și de bărbat și de femeie. Din el, cum spuneam, a rămas doar numele, iar și acesta numai ca poreclă de ocară. În al doilea rând, înfățișau, toate trei, ca un întreg deplin și rotund, cu spatele și cu laturile formând un cerc." (Platon, Banchetul)

În lucrarea „Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir", Carmen Dărăbuș se oprește asupra celor trei tipuri de ființe umane descrise de Platon și a originilor diferite ale acestora: „Originea elementului masculin este solară, cea a

elementului feminin – telurică, iar androginul este selenar – de unde şi forma rotundă ca a celor trei elemente care le-au generat." [9] Autoarea subliniază că elementul definitoriu al androginilor este tocmai forţa care provenea din perfecţiunea acestora şi care „le-a permis să-i înfrunte pe zei, astfel că zeii au decis să-i împartă, fiecare să devină jumătatea mai slabă şi neliniştită a întregului."[10]

Perefecţiunea androginului a atras însăşi gelozia zeilor, care, deşi fiinţe superioare, au în mitologia greacă slăbiciuni umane. Deci pentru fiinţa androgină, perfecţiunea este şi generatorare de forţă, dar este şi punctul vulnerabil care a dus la desfacerea acestuia în două jumătăţi.

Androginul reuneşte, aşadar, două energii complementare – masculină şi feminină şi, implicit, toate atributele şi valenţele acestora. Jung, de exemplu, vorbeşte despre arhetipurile feminine şi masculine pe care le denumeşte *anima*, respectiv *animus*, afirmând că „every man carries a woman within himself"[11]. Adepţii lui Jung consideră, la rândul lor, că femeia experimentează energiile masculine (*animus*) sub forma unor trăsături precum iniţiativa, curajul sau gândirea obiectivă, iar în cazul bărbaţilor *anima* se manifestă prin presimţiri, temeri sau gânduri ce pot fi catalogate ca iraţionale, dar şi prin relaţia cu subconştientul.

Cu toate că în ziua de azi impactul teoriilor lui Jung este redus, psihologii vorbesc în continuare despre trăsături precum cele menţionate anterior – chiar dacă nu mai sunt atribuite în mod obligatoriu unui sex. În psihologia modernă, se vorbeşte despre abilităţile emisferelor cerebrale şi despre rolul acestora, fiind recunoscute diferenţele dintre emisfera stângă şi cea dreaptă (o jumătate intuitivă şi una raţională). Indiferent dacă această polaritate psihologică este recunoscută şi privită din perspectiva genurilor sexuale sau nu,

starea de echilibru şi de bine a individului nu poate fi obţinută decât prin integrarea coerentă a celor două laturi.

Fiinţa androgină încapsulează, astfel, o serie de (aparente) contradicţii, aspect care nu o îndepărtează, ci o apropie de divinitate şi formele în care este percepută. După cum afirmă şi Eliade în *Mitul reintegrării*, „orice divinitate este polară, căci ea cuprinde toate formele şi posibilităţile. Iahve este bun şi mânios în acelaşi timp. Dumnezeu, aşa cum a fost cunoscut chiar de către cei mai desăvârşiţi oameni, teologii şi misticii, este *înspăimântător* şi *blând*." [12] Această polaritate este una benefică, întrucât orice pas în faţă se bazează, în fapt, pe tensiunea generată de elemente contradictorii.

În studiul „Symbols of Sexual Separation and Androgyny in Myth and Religion", Karen Massetti – Miller susţine că polaritatea individului este extrem de importantă în dezvoltarea sa, astfel că a devenit una dintre temele majore identificabile în mituri din aproape toate culturile. În viziunea autoarei, preocuparea omului pentru acest aspect al

[9] Carmen Dărăbuș, *Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, pp. 7-8;
[10] *Ibidem*, pp. 7-8;
[11] Carl Gustav Jung, *Man and His Symbols*, Anchor Press, New York, 1988, p. 26;
(t.n.: „fiecare bărbat are în sine o femeie")
[12] Mircea Eliade, *op. cit.*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 65;

identităţii sale se manfiestă în istorisirile despre crearea şi separarea sexelor, dar şi în eforturile de a le reuni sub simboluri asociate androginului.

„Because this polarity within the individual plays such an important part in individual growth, it has become a major preoccupation in almost every culture. This concern is communicated through the popular traditions of myth and religion, where it manifests itself in such forms as stories of creation and separation of sexes, and subsequent efforts to unite male and female forces through symbols of androgyny."[13]

După separarea fiinţei androgine rămâne, totuşi, erosul, înţeles ca forţă magnetică ce alimentează eforturile depuse de om în căutarea jumătăţii pierdute. Reconcilierea masculinului şi femininului într-un singur trup simbolizează, la nivel, ideal, perfecţiunea, unitatea deplină, omul perfect, abundenţa, fertilitatea şi chiar divinitatea. Refacerea fiinţei androgine marchează o întoarcerea la starea privilegiată a începuturilor (o regresie fericită) şi o întoarcere în Paradisul originar, dar reprezintă şi o „cheie a Cunoaşterii"[14].

Printre formele de refacere simbolică a androginului se numără ritualurile sexuale, precum cele din credinţele Tao sau hindusă, al căror scop nu este acela de a procrea, ci de a-i ajuta pe bărbat şi pe femeie să refacă imaginea omului complet.

În tradiţia creştină, însă, căsătoria este văzută ca fiind „the ideal relationship between the sexes, in which man and woman come together in a permanent union dedicated to the glory of God and the regeneration of life through children"[15]. După cum arată şi Michel Philippe Laroche în *Un singur trup – Aventura mistică a cuplului*, căsătoria este o instituţie paradisiacă, întrucât „unirea dintre bărbat şi femeie datează încă dinainte de cădere, chiar încă dinaintea păcatului strămoşesc. Iar amintirea acestei comuniuni primordiale este unul dintre semnele mistice ale profunzimii spirituale a căsniciei."[16]

În timp, mitul androginului se transformă, dar nu se pierde. Într-o formă sau alta, rămâne unul dintre miturile esenţiale, definitorii, iar simbolurile cheie asociate acestui mit rămân constante. Iubirea, respectiv căutarea acesteia reprezintă forţa care îl susţine pe om şi prin care acesta se apropie de perfecţiunea începuturilor.

Bibliografie:

„Androgynes" în *Encyclopedia.com*, https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/androgynes (data accesării: 01.08.2021);
DĂRĂBUŞ, Carmen, *Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir*, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2004;

[13] Karen Massetti – Miller, *op. cit.*, pp. 5 – 6;
(t.n.: „Pentru că această polaritate din interiorul individului joacă un rol atât de important în dezvoltarea sa, a devenit o preocupare majoră în aproape toate culturile. Această temă este comunicată prin tradiţiile populare asociate miturilor şi religiei, unde este prezentă în poveştile despre crearea şi separarea sexelor, dar şi în eforturile subsecvente de a uni forţele feminină şi masculină prin simboluri ale androginiei.")
[14] Jean Libis, *Mitul androginului*, trad. Cristina Muntean, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005, p. 109;
[15] Karen Massetti – Miller, *op. cit.*, p. 13;
[16] Michel Philippe Laroche, *Un singur trup – Aventura mistică a cuplului*, trad. Constantin Jinga, Editura AMARCORD, Timişoara, 1995, p. 110.

EVSEEV, Ivan, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Ed. AMARCORD, Timişoara, 1994;
ELIADE, Mircea, *Mitul reintegrării*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003;
JUNG, Carl Gustav, *Man and His Symbols*, Anchor Press, New York, 1988;
LAROCHE, Michel Philippe, *Un singur trup – Aventura mistică a cuplului*, trad. Constantin Jinga, Editura AMARCORD, Timişoara, 1995;
LIBIS, Jean, *Mitul androginului*, trad. Cristina Muntean, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005;
MASSETTI – MILLER, Karen, „Symbols of Sexual Separation and Androgyny in Myth and Religion", 1982, California, https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED221453.pdf (data accesării: 01.10.2021);
O'FLAHERTY, Wendy Doniger, *Women, Androgynes, and Other Mythical Beasts*, University of Chicago Press, Chicago, 1980;
SINGER, June, *Androgyny: Toward a New Theory of Sexuality*, Anchor Press, 1976.